

Den danske Een Verden bevægelse 1946-70: Verdensføderalismen i Danmark

Finn Laursen

English Summary

This chapter will continue to trace the development of the One World (Een Verden) movement in Denmark. The years 1948 and 1949 brought a lot of progress in terms of membership, creation of local branches, and various activities. The membership increased from about 400 at the beginning of 1948 to 10,625 at the end of 1949. It was in 1948 that Professor Poul Brandt Rehberg became president of the organisation, and he remained in that position until 1954; Knud Nielsen became secretary general for a period before becoming Nordic secretary in charge of the cooperation between the Nordic world federalist organizations, in practice Scandinavia, since the movement did not catch on in Finland and Iceland. The period saw a huge debate about approaches to world federal government. The Luxembourg Congress of the World Movement for World Federal Government (WMWFG) in 1948 discussed the following: (1) a Peoples' World Convention, an approach associated with British Labour MP Henry Osborne, (2) UN charter revision, especially advocated by the American organization United World Federalists (UWF) (3) regional federations, especially European federation, which found conditional support in Europe (4) a parliamentary approach, getting MPs involved in putting pressure on governments, and (5) a functional approach, focussing on strengthening the UN's specialised organisations, like FAO, WHO, etc.. The debate about approaches continued at the WMWFG Congress in Stockholm in 1949. On that occasion the debate was well-prepared in the form of working papers on the different approaches. These had been prepared in Paris under the guidance of Alexandre Marc. It was also in this period that a World Citizens movement emerged, spearheaded by Garry Davis, a young American who tore up his passport in Paris and declared himself a world citizen, and subsequently started issuing world passports. Finally, from 1949 a movement emerged in France for "mundialisation" of local communities, whereby these communities declared their allegiance to the world community and support for world government. Garry Davis never got much support from the Een Verden leadership (he was difficult to work with, it seems), but there were some mundialisations in Denmark in 1950-52. Overall, it seems fair to say that the UN approach was to slowly emerge as the one Danish Een Verden leaders favoured, although the Peoples' Convention kept having some official support until 1950. The WMWFG in 1948 at the Luxembourg Congress elected Sir John Boyd Orr, later Lord Boyd Orr, former secretary general of FAO, as president. He was awarded the Nobel Peace Prize in 1949 and continued as WMWFG president until 1951. Abbé Pierre, France, was elected chairman of the Executive Committee at the Luxembourg Congress. The Stockholm Congress in 1949 elected Elisabeth Mann Borgese (daughter of Thomas Mann) as chairman of the Executive Committee. Danish members elected to the World Movement's Council at the Luxembourg Congress in 1948 were Rector Aage Bertelsen, Aarhus, and the author Piet Hein. At the Stockholm

Congress the Danes elected to the Council were Professor Brandt Rehberg and Eric Somer. Brandt Rehberg also got on the Executive Committee, and Eric Somer was president of World Student Federalists (WSF), elected to that position at the Amsterdam Congress of WSF the previous week.

Indledning

I det foregående kapitel har vi set, hvordan Een Verden blev dannet i 1946-47, som en reaktion på den 2. verdenskrig, og for Danmarks vedkommende besættelse, samt atombomben, der første gang blev anvendt over Hiroshima i 1945. Samtidigt så man en ny international organisation, De forenede Nationer (FN), blive dannet til afløsning af Folkenes Forbund, der ikke havde kunnet standse nazismen og således hindre den 2. verdenskrig. Ville FN være i stand til at hindre krig? Man havde lagt ansvaret herfor i Sikkerhedsrådet, hvor de fem store magter, USA, USSR, Kina, Frankrig og Storbritannien fik fast plads og vetoret. Hvis disse fem lande kunne enes, kunne FN blive en stærk organisation; men hvor sandsynligt var det?

I den situation var der mange, der argumenterede for skabelse af en verdensorganisation med reelle overnationale beføjelser baseret på en mere demokratisk indretning af organisationen. Men skabte FN's pagt en 'path dependency' – en afhængighed af den vej, man var startet på? Kunne man sætte spørgsmålstejn ved den nationale suverænitets, som fortsat var et grundprincip i den nye verdensorganisation? Eller skulle man indstille sig på, at magtpolitik ville fortsætte og skabe alliancer uden om FN? Ville tidligere århundreders magtbalance politik vende tilbage? Der var mange spørgsmål, der trængte sig på.

De der mente, at menneskeheden ikke havde andet valg end et meget mere forpligtende samarbejde, måtte desuden spørge sig selv: hvordan?

1948

I løbet af 1948 blev arbejdet i Een Verden intensiveret. Man begyndte nu også at oprette lokale afdelinger af foreningen, først i Odense, så Aarhus osv. Et første møde fandt sted i Odense i februar, hvor ca. 100 deltagere hørte Een Verdens formand stud. mag. Hatt Olsen redegøre for foreningens arbejde. Ca. 70 af de fremmødte tegnede sig som medlemmer, og man nedsatte et udvalg, der skulle forberede en stiftende generalforsamling for en afdeling.¹ Da Odense afdelingen formelt blev oprettet ca. en måned senere, valgtes vandværksbestyrer G.O. Andrup som formand. Afdelingen startede med 160 medlemmer.²

Afdelingen i Aarhus blev startet i april på et møde, hvor redaktør Anker Kirkeby først talte. Man valgte en bestyrelse, der inkluderede rektor Aage Berthelsen. Afdelingen startede med ca. 200 medlemmer.³

¹ "Een Verden' begynder Arbejdet i Odense", *Fyens Stiftstidende*, 23. februar 1948.

² "En Verdensregering stiftet i 1950 og Danmark repræsenteret," *Fyens Venstreblad*. 21. marts 1948.

³ "Verdensføderalismen faar Afdeling I Aarhus", *Social-Demokraten*. 23. April 1948.

Den britiske politiker Henry Osborne besøgte København i februar. Han talte i Studenterforeningen d. 20. og i Politikens hus d. 21. februar. Han arbejdede på det tidspunkt for indkaldelse af en folkenes verdensgrundlovgivende forsamling, der blev kendt som Osborne-planen.⁴

Det frivillige arbejde led lidt ved, at de studerende også måtte passe deres eksaminer. Thomas Hatt Olsen "går under jorden," men så indvilgede forfatteren Piet Hein i at lade sig konstituere som midlertidig formand.⁵ Leif Larsen bestod 1. del af jurastudiet og kunne så igen bidrage som leder af provinsarbejdet, bistået af forfatteren Johannes Borgen.

I april kom den svenske ingeniør Gunnar Knös, der arbejdede for det hollandske firma Philips, på besøg. Han mødte journalister og holdt et par velbesøgte foredrag i Politikens sal, hvor han tilsluttede sig tanken om en verdensregering som svaret på atombombens udfordring.⁶

Der blev afholdt et offentligt møde i Odd Fellow Palæet den 12. maj 1948, hvor Ebbe Rode læste op, Piet Hein talte om Mennesket og Atomkraften, og professor Brandt Rehberg redegjorde for Een Verdens planer, med fokus på ideen om at indkalde en verdensgrundlovgivende forsamling.⁷

Dr. phil. Helmuth Gottschalk skrev en kronik, der i detaljer redegjorde for Een Verdens arbejde med fokus på ideen om en grundlovgivende forsamling for Verdens Forenede Stater. Han indrømmede vanskeligheder med at få udkast til en forfatning udarbejdet. Ligeledes ville det blive vanskeligt at få staters regeringer og parlamenter til at ratificere denne verdensforfatning. Det var derfor vigtigt at arbejde politisk for at overbevise politikere og politiske partier om planens vigtighed. Han fremhævede i den forbindelse vigtigheden af den stærke støtte i det britiske parlament.⁸

Hollænderen Dr. Juris. Maas Gesteranus kom på besøg i begyndelsen af juni, på opfordring af verdensbevægelsens formand Jean Larmeroux, og mødte bl.a. flere politikere fra forskellige partier på Christiansborg.⁹

I juni blev der også dannet en afdeling i Esbjerg, der startede med ca. 50 medlemmer.¹⁰

⁴ Se bl.a. "To Forkæmpere for en Verdensregering til København," *Politiken*. 15. februar 1948 samt "Atombomben kan udslette England paa 15 Minuter": Diskussionsaften i Politikens Hus om en Verdensregering med de to engelske Parlamentsmedlemmer Henry Osborne og Ernest Millington som Indledere," *Politiken*. 22. februar 1948.

⁵ I 2015 blev der udgivet en bog om Piet Hein på forlaget Gyldendal med titlen *Piet Hein: Verdensdanskeren*. På trods af titlen indeholder bogen dog ikke noget om Een Verden arbejdet. Piet Hein var jo en multitalent person, forfatter, kunstner, designer, kendt for Gruk (Grooms) og superellipsen m.m. Biografien i *Den Store Danske* nævner hans formandskab for Een Verden 1948-49, der dog kun var midlertidig i 1948, idet Brandt Rehberg blev formand i oktober 1948. https://denstoredanske.lex.dk/Piet_Hein (konsulteret 16/07/2020). Piet Hein skrev også et digt med titlen "Een Verden – eller ingen?" Teksten kan findes på norsk webside: https://www.peacelink.nu/Dikt/Dikt_Piet_Hein.html (konsulteret 23/07/2020).

⁶ "Manden, der ved alt om Atombomben" *Politiken*. 16. april, 1948, "Fremtidens Bomber 11 Milliarder Gange stærkere end Fortidens", *Politiken*. 17. april 1948, og "Ingeniør Knös' sidste Foredrag," *Politiken*. 18. april 1948.

⁷ "Tanken om en Verdensregering tager fart: Den danske Afdeling af 'Een Verden' holder sit første Propagandamøde," *Berlingske Tidende*. 2. maj 1948, og "Det gælder nu Liv eller Død," *Politiken*. 13. maj 1948.

⁸ Helmuth Gottschalk, "Een Verden", *Information*. Kronik. 1. juni 1948.

⁹ "Federalist-Fremstød i de skandinaviske Lande: Fremtrædende hollandsk Repræsentant kontakter betydende danske Kredse," *Børsen*. 4. juni 1948.

¹⁰ "Lokalafdeling af 'Een Verden' stiftet i Esbjerg", *Vestjyden*. 10. juni 1948.

Leif Larsen rejste bort fra sommeren. Knud Nielsen gjorde et energisk arbejde som formand for Kontaktudvalget, så han bliver ansat på prøve som generalsekretær.¹¹ Ansættelsen bekræftes på Landsmødet i oktober.

Det var 5.-11. september 1948, at WMWFG holdt 2. kongres i Luxembourg. Her blev Sir John Boyd Orr valgt til præsident for verdensbevægelsen. Han havde været FAO's første generaldirektør, 1945-48. Han var tilhænger af en funktionalistisk tilgang, der lagde vægt på FN's særorganisationers arbejde.¹² Danmark blev repræsenteret i bevægelsens råd ved Piet Hein og rektor Aage Bertelsen, Aarhus Katedralskole.¹³ Der sad bl.a. også Lord Beveridge, Henry Osborne og Monica Wingate, alle fra UK, og Stringfellow Barr, Elisabeth Mann Borgese og James P. Warburg fra USA. Abbé Pierre, Frankrig, blev formand for forretningsudvalget.¹⁴

For øvrigt blev Ungermanns plakat "Een Verden eller ingen" præsenteret for deltagerne på kongressen i Luxembourg, der viste stor interesse for plakaten.¹⁵

Forud for kongressen havde forretningsudvalget diskuteret en tredje fremgangsmåde udover de to, der blev fremhævet af Montreux kongressen året før, nemlig en parlamentarisk fremgangsmåde. Det var verdensbevægelsens afgående formand Jean Larmeroux, der introducerede debatten. I stedet for en folkenes verdensforsamling eller en pagtændring styret af regeringer skulle man arbejde med føderalister i landenes parlamenter for at få dem til at udarbejde en forfatning og lægge pres på regeringer. Forretningsudvalget valgte også at støtte denne tredje 'approach', hvilket dog blev kritiseret af Edith Wynnner, der mente, at en så vigtig beslutning burde tages af kongressen.¹⁶ Som vi skal se, valgte Luxembourg kongressen at støtte denne parlamentariske approach. Edith Wynnner, der havde arbejdet med Rosika Schwimmer i USA, var tilhænger af den radikale fremgangsmåde, et folkenes konvent, og havde været med til at inspirere Osborne i den retning.

¹¹ Beretning, Landsmødet, Odense, 24. oktober 1948. Knud Nielsen havde studeret jura og filosofi på Københavns Universitet, men afsluttede aldrig studierne. Han forblev aktiv i Een Verden hele sit liv i forskellige funktioner. I den første del af 1950'erne var han sekretær for samarbejdet mellem den nordiske verdensføderalistiske organisationer. Han holdt også mange foredrag. En overgang arbejdede han som arkivar. De senere år var han lærer på Den internationale Højskole i Helsingør, som han dog forlod kort før sin død på grund af en konflikt på skolen.

¹² Funktionalismen som teori i international politik blev udviklet af rumænsk-født, britisk-uddannede David Mitrany, i en lille bog, *A Working Peace System*, der blev udgivet i London i 1943. Ifølge funktionalismen kan man gradvist opbygge et verdensfællesskab ved at delegerede flere og flere funktioner til specifikke funktionelle organisationer. Bogen udkom på dansk i 1945 med titlen *En arbejdsdygtig Fredsordning: et Indlæg om den funktionelle Udvikling af international Organisation*, men blev tilsyneladende ikke en del af den danske Een Verden debat, i hvert fald ikke de første år. Funktionalismen inspirerede også den europæiske integrations 'founding fathers', men da de desuden lagde vægt på dannelse af overnationale institutioner, blev den nye teori kendt som neofunktionalisme.

¹³ Aage Bertelsen udgav i 1962 på forlaget Gyldendal en bog med titlen *Her er dit Våben*. Der var ikke megen føderalisme tilbage, ud over at han i bibliografien nævnte den norske oversættelse af Clark & Sohn, *World Peace through World Law* fra 1960 og Edith Wynnners *Världsstat på federativ grund* udgivet i Stockholm i 1953. Ellers var det først og fremmest en pacifistisk bog, mod blokdanelser, for nedrustning. Danmark skulle melde sig ud af NATO og ikke deltage i EF, som landet på det tidspunkt havde søgt medlemskab af. Danmark skulle vende tilbage til neutralitetspolitik og stille sig under FN's beskyttelse. Bertelsen forlod Een Verden i 1959 efter en konflikt med ledelsen om hans ret til at tale på lokalafdelingers møder. Se herom i senere kapitel.

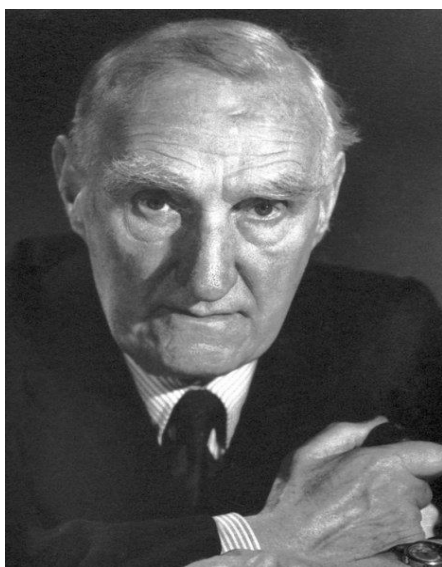
¹⁴ Historisk oversigt, udateret, i Een Verdens arkiv. Om Luxembourg kongressen kan også henvises til Finn Laursen, "Youth and World Federalism. Part Two: Seeking an Approach," *Contact*. No. 2, 1970, pp. 19-25.

¹⁵ "Een Verden: 20 Mill. Medlemmer af Verdens-Føderationen", *Information*. 15. september 1948.

¹⁶ Finn Laursen, *Federalism and World Order*. Vol. 2. København: World Federalist Youth, 1972, p. 35.

Luxembourg kongressen i september 1948 havde ca. 330 deltagere (delegerede og observatører). Den største gruppe på 84 kom fra USA, fulgt af Frankrig med 42, Luxembourg med 39, UK med 37, Nederlandene med 32, Italien med 21, Belgien med 15, Tyskland med 13, o.s.v.¹⁷

Billede 3.1: Lord (John) Boyd Orr of Brechin (1880-1971), President, World Movement for World Federal Government, 1948-51.

Kilde: Nobel Foundation arkiv.

Den deklaration, der blev vedtaget af verdensbevægelsen in Luxembourg i 1948, støttede både FN pagtændring og indkaldelse af en folkenes verdensforsamling som veje mod en verdensføderation. Dertil kom, at man nu som nævnt også nævnte vigtigheden af at arbejde med parlamentariker, for at få deres støtte til sagen. Desuden gav man fortsat betinget støtte til regionale føderationer (See Tekstboks 3.1).¹⁸

Tekstboks 3.1: Luxembourg Kongressens Deklaration, 1948, dansk oversættelse

EEN VERDEN
Kronprinsessegade 46 B
København K

LUXEMBOURG DEKLARATIONEN 1948.

Den moderne teknik har skabt et verdenssamfund, men dette samfund har i modsætning til de nationale samfund, som det består af, ingen fælles regering. Uden en sådan regering kan hverken retfærdighed, fred eller velstand opnaas. Vor generation kræver ret til at bringe orden i vort fælles hus. Den kræver en

¹⁷ Mere i *ibid.*, pp. 46-63.

¹⁸ Resultaterne fra 1948 kongressen omtales også i Erik Nordquist, "Hvorfor "Een Verden"? Maskinskrevet tekst, samt E. Brinch, "EEN VERDEN – eller ingen", tekst af foredrag, begge i Een Verden arkivet.

regering, der kan tjene det fælles vel, gøre en ende paa sult og beskytte alle menneskers liv, frihed og ejendom. De nationale regeringer kan ikke længere yde en saadan beskyttelse.

Vore forudsætninger og vore maal.

Vi tror, at fred grundet paa retfærdighed er menneskehedens første rettighed og frihed.

Vi tror, at den kun kan opretholdes, hvis menneskene er besluttet paa, at den skal opretholdes og er villig til at skabe og vedligeholde de forhold, der er en betingelse for fred.

Vi tror, at fred ikke skyldes en tilfældighed, et lune af naturen eller omstændighederne. Den har bestemt form og indhold. Den betyder skabelsen af en ansvarlig myndighed. Fred er lov.

Vi tror, at haandhævelsen af lov kræver regering.

Vi tror, at den vigtigste opgave i vor tid er dannelsen af en verdensregering tidsnok til at afvente det ellers uundgaaelige sammenstød mellem nationer, der ikke er underlagt fælles lov.

Vi tror, at verdens nationer har overskredet deres fejlmargen, og at folkene ikke længere kan magte den afgørende fejltagelse, krigen er.

Vi tror, at de forhaandenværende, stadigt voksende gnidninger mellem nationerne for en stor del er et resultat af kapløbet om en national sikkerhed, og at denne sikkerhed ikke blot søges naaet gennem vaabenlagre, men ogsaa ved ekspansion – militær, økonomisk, politisk.

Vi tror, at konflikten mellem ideologierne i dag understreger og fremskynder, men ikke nødvendigvis skaber den øjeblikkelige verdensomfattende usikkerhed og frygt. Vi tror, at denne usikkerhed og frygt er et resultat af det almindelige anarki mellem nationerne.

Vi tror, at den metode, som historien har anvist som mest hensigtsmæssig til at erstatte anarki med lov og orden mellem nationerne eller staterne, er en fælles regering.

Derfor opfordrer vi, verdensregeringstilhængere fra toogtyve lande, forsamlet i Luxembourg til den kongres, der afholdes af EEN VERDEN bevægelsen (World Movement for World Federal Government) verdens folk til at slutte op om os for at umuliggøre verdenskrig gennem verdenslov.

Vi opfordrer til en mobilisering af samvittighed, mod og forstand omkring opbygningen af en verdensregering med nøje fastsat myndighed og ansvarlighed ikke over for nationerne, men over for folkene, hvem suveræniteten rettelig tilkommer.

Vi tror endelig, at en verdensregering er bydende nødvendig op opnaaelig, og at den fra begyndelsen må have tilstrækkelig myndighed til at forebygge krig. Menneskeheden er moden for alt, hvad den virkelig behøver.

II.

For at kunne bevare freden bør en verdensregering bygge paa følgende grundlæggende principper:

1. Den bør være aaben for alle folk og nationer, der vil skrive under paa verdensgrundloven.
2. Verdensgrundloven bør drage omsorg for en verdenslovgivende myndighed. Verdenslovene bør administreres af en udøvende myndighed og anvendes og fortolkes af en dømmende myndighed.
3. Verdensgrundloven bør indeholde en "Menneskerettighedernes erklæring" (Bill of Rights) og sikre individer, samfund og nationer mod krænkelse af disse rettigheder fra verdensregeringens side. Verdensregeringen bør ogsaa fremme udviklingen af menneskerettighed og personlig frihed over hele verden.
4. Verdensregeringen bør snarest lægge planer for opdragelsen af verdens folk til verdensborgerskabets pligter og ansvar.
5. Verdensgrundloven og alle verdenslove i forbindelse med den bør være bindende ikke alene for de nationale regeringer, men ogsaa for det enkelte individ. Ingen regering og ingen politisk enhed

bør have ret til at udtræde af den federative verdensregering, naar den først has sluttet sig til den.

6. Verdensgrundloven bør indeholde bestemmelser om: at de deltagende nationer kun opretholder de væbnede styrker, der er nødvendige for sikring af den indre orden; at verdensregeringen opretholder saadanne væbnede styrke, som er nødvendige for at sikre freden og hævde verdensloven; at verdensregeringen kontrollerer atomenergien og andre videnskabelige og tekniske midler, der let vil kunne anvendes til masseødelæggelse.
7. Medlemsstaternes overdragelse af myndighedsområder til verdensregeringen bør følge det brede princip, at verdensregeringen faar overdraget omraader, der, naar de udøves af de suveræne stater, direkte paavirker internationale forhold paa en saadan maade, at de foraarsager kriser og skaber konflikter.
8. Formaalstjenlige allerede eksisterende internationale, sociale, økonomiske og kulturelle organisationer bør omdannes til afdelinger af verdensregeringen, og der bør yderligere skabes saadanne afdelinger, som må anses for nødvendige for at hæve levestandarden og fremme det almene vel. Der tænkes nærmest paa den internationale levnedsmiddel- og landbrugsorganisation (FAO).
9. Verdensgrundloven bør sørge for, at verdensregeringen faar de til sikring af dens økonomiske uafhængighed nødvendige indtægtskilder til sin raadighed.
10. Alle de myndigheder, der ikke forfatningsmæssigt er forbeholdt verdensregeringen, bør overlades de enkelte deltagende nationer.

III.

Regionale sammenslutninger kan være skridt på vejen til en verdensregering. Regionale fællesregeringer kan sikkert fremskynde dannelsen af den federative verdensregering forudsat:

- a. At de ikke bliver et mål i sig selv;
- b. At man kan forvente, at de vil formindske de eksisterende gnidninger mellem store og små nationer; og
- c. At de underordnes det højere maal: Oprettelsen af en verdensregering.

Det bør imidlertid betones, at regionale sammenslutninger ikke i sig selv kan løse problemet fredens bevarelse.

IV.

A. For at få oprettet en verdensregering vil vi arbejde parallelt ad følgende veje:

1. På udviklingen og omdannelsen af UNO til en verdensregering med magt til at give, håndhæve og fortolke verdensloven.
2. At skabe i alle lande en stærk og oplyst offentlig mening med krav til de nationale regeringer om at gå ind for en verdensregering. Dette krav skal finde udtryk i indkaldelsen til en folkenes verdenskonference i efteråret 1950 med det formål at udarbejde forslag til en verdensgrundlov og forelægge den for de nationale regeringer til iværksættelse. Folkenes repræsentanter skal udpeges eller vælges – inofficielt (sic) om nødvendigt – med størst mulig valgdeltagelse af hvert enkelt lands befolkning.
3. At vinde støtte for verdensregeringen hos et tilstrækkeligt flertal af medlemmerne af de nationale parlamenter.
 - a. Ved at overbevise allerede siddende medlemmer.

- b. Ved at indvælge aktive tilhængere af EEN VERDEN bevægelsen i parlamenterne.
- c. Ved derefter at oprette parlamentsgrupper for om muligt senere at sammenkalde en parlamentarisk verdenskongres til udarbejdelse af forslag til en verdensgrundlov.

B. EEN VERDEN skal i det kommende år koordinere og fremskynde det arbejde, der fra forskellige sider allerede gøres for at udforme forslag til en verdensgrundlov.

Kilde: Een Verden arkiv, 1948. Den første del af teksten bruger det gamle aa (dobbel-t-a), den sidste del skifter til å (bolle -å), der netop blev indført ved retskrivningsreformen pr. 1. april 1948. (Måske fik man først en skrivemaskine med bolle å halvvejs gennem teksten?). En anden ændring, der skete med retskrivningsreformen, var, at man gik over til lille begyndelsesbogstav for fællesnavne (appellativer). Og fra nu af skulle 'kunde' staves 'kunne'. Engelsk udgave af erklæringen findes bl.a. i Joseph Preston Baratta, *The Politics of World Federation. Vol. 2. From World Federalism to Global Governance*. Westport, CN: Praeger, 2004, pp. 552-555.

Anker Kirkeby, der året før havde skrevet en kronik i Politiken om Montreux kongressen, skrev også en kronik om kongressen i Luxembourg. Han nævnte, at kongressen egentlig skulle have været afholdt i Prag, men at den politiske udvikling umuliggjorde det var. Verdensbevægelsens præsident Jean Larmeroux havde dygtigt ledet møderne. At få både Rektor Berthelsen og Piet Hein i rådet på 31 medlemmer blev set som en triumf for Danmark. Så bemærkede han, at der var dukket "mange sorte og brune og gule ansigter op i salen, det var Afrika, Indien og Kina, der melder sig i det føderalistiske samarbejde". Ved afslutningsmødet præsiderede Larmeroux med den kinesiske Dr. Y. Ch. Lieu fra Pasteur instituttet i Shanghai på den ene side (det var før kommunisternes sejr i borgerkrigen i Kina i 1949) og Lord Beveridge på den anden. Sidste understregede, "at der er flere veje, som fører til målet: en virkelig verdensregering. Man kan omdanne UNO, Churchill kan skabe sin Europe-Føderation, Osborne kan have held med at få dannet sin grundlovgivende forsamling i 1950, jeg selv er interesseret i hans plan, som vi kalder 'det nye korstog' Men alle stater må med, uanset deres indre struktur, både Rusland og Tyskland." Lord Beveridge var kendt for sit bidrag til social sikkerhed, men nu talte han om verdens sikkerhed, fordi den er vigtigere. "Jeg vil ofre hele resten af mit liv til at frelse menneskene fra en ny krig – og den eneste vej er en verdensregering..."¹⁹

Det var så senere i september 1948, at Een Verden afdelingen i Aalborg blev stiftet, efter at et udvalg i nogle måneder havde forberedt afdelingens dannelse. Man valgte en bestyrelse, der bl.a. inkluderede grosserer Niels Ulbjerg og Lektor H. Stegmann. Ulbjerg havde deltaget i verdensbevægelsens kongres i Luxembourg, så han kunne aflægge en udførlig beretning herom. Interessant nok nævnte han den amerikanske organisation United World Federalists, der arbejdede stærkt for FN pagtændring. Men Osborne planen blev også omtalt, uden at nogen præference blev nævnt.²⁰

Verdensbevægelsen på kongressen i Luxembourg i 1948 inkluderede som nævnt flere fremgangsmåder, omdannelse af FN, en folkenes verdensforsamling, samt arbejde for at finde støtte i nationale parlamenter. Man nævnte desuden muligheden af, at regionale sammenslutninger kunne være et skridt på vejen til en verdensregering.²¹

¹⁹ Anker Kirkeby, "Verdensborgere", Politikens kronik, 15. september 1948.

²⁰ "Afdelingen af Foreningen 'Een Verden' i Aalborg", *Aalborg Amtstidende*. 21. september 1948.

²¹ "Mens Statsmændene kæmper for Fredens Bevarelse arbejdes der I EEN VERDEN", *Venstrebladet, Kolding*. 29. September 1948.

Men kilderne tyder på, at man i Danmark på dette tidspunkt lagde størst vægt på den såkaldte Usborne-plan med en verdens grundlovgivende forsamling i Geneve i 1950. Det var for eksempel den plan, som Aage Berthelsen fremhævede i en kronik i september 1948: "Een Verden's politiske program gaar i hovedsagen ud paa at søge UN omdannet til et verdensparlament gennem indkaldelse af en 'peoples convention', d.v.s. en folkenes grundlovsforsamling i nær fremtid. En gruppe med det engelske parlamentsmedlem Usborne og Beveridge i spidsen vil have den grundlovgivende forsamling indkaldt allerede i løbet af 1950 paa grundlag af en folkeafstemning over hele verden".²²

En folkenes grundlovsforsamling i 1950 var også den metode, som Knud Nielsen og Elisabeth Nordentoft fremhævede i separate foredrag i oktober 1948.²³ På et velbesøgt møde i Aalborg nævnte Brandt Rehberg dog både ændring af FN's pagt og en grundlovgivende forsamling i 1950 samt arbejdet med at danne parlamentariker grupper.²⁴

Det er dog værd at bemærke, at verdensbevægelsens nye præsident Sir John Boyd Orr, fortsat lagde vægt på FN og især FN's særorganisationer:

"Jeg tror, at vi vil vinde [kampen] for Freden, og mit største Haab ligger hos De forenede Nationers Specialafdelinger. Gennem dem arbejder Nationerne sammen paa Løsningen af de økonomiske og sociale Problemer af fælles Interesse for alle Lande.

Jeg skal ikke her referere det værdifulde Arbejde, som De forenede Nationers Organisationer allerede har udført. Det vigtigste er, at de trods alle Vanskeligheder fungerer. De er ved at faa Værdighed i det internationale Samarbejde. De prøver at gøre de Ting, som en Verdensregering skulle gøre. Gennem deres Aktivitet kan en Verdensregering udvikle sig."²⁵

I realiteten stod Boyd Orr for en form for funktionalisme, der ikke blev nævnt i verdensbevægelsens eller Een Verdens officielle programmer.

På det første landsmøde i Odense den 24. oktober 1948 vedtog nye vedtægter for Landsforeningen "Een Verden".²⁶ Da Piet Hein var i USA var det næstformanden Elisabeth Nordentoft, der åbnede mødet, og generalsekretær Knud Nielsen rapporterede. Mødet nyvalgte dr. phil. P. Brandt Rehberg til formand. Den øvrige bestyrelse kom til at bestå af redaktør Kate Fleron, professor, dr. jur. Stephan Hurwitz, forfatteren Piet Hein, stud. mag. Thomas Hatt Olsen, boghandlermedhjælper Harry Weinstein, alle København, rektor Aage Berthelsen, Aarhus, civilingeniør G.O. Andrup, Odense, og fabrikant Niels Ulbjerg, Aalborg. I tilslutning til landsmødet blev der afholdt et offentligt møde, hvor Aage Bertelsen og kontorchef E. Brinch, København, talte.²⁷

Knud Nielsen omtale den store fremgang i medlemstallet, en fremgang, som han forventede ville fortsætte. Han sagde, at Een Verden ikke havde noget modsætningsforhold til Europas Forenede Stater, men fremhævede, at Europas Forenede Stater kun var en station på vejen til det endelige mål, en

²² Aage Bertelsen, "Een Verden", *Aalborg Stiftstidendes* kronik, 28. september 1948.

²³ "Verden glider hen mod Katastrofen", *Horsens Avis*. 13. oktober 1948; "Kan 'Een Verden' redde Verden fra Katastrofen", *Holstebro Avis*. 13. oktober 1948; og "Verdens Forenede Stater er prøvet i Praksis i USA", *Holbæk Amts Venstreblad*. 14. oktober 1948.

²⁴ "Der finds ingen Atomhæmmelighed", *Aalborg Stiftstidende*. 1. oktober 1948.

²⁵ Sir John Boyd Orr, "En Verdensregering kan udvikle sig af UN", *Vejle Amts Folkeblad*, kronik, 30. September 1948.

²⁶ Kopi i arkivet.

²⁷ "'Een Verden' opretter en Ungdomsafdeling", *Nationaltidende*. 25. oktober 1948.

verdensregering. Han sagde også, at Een Verden selvfølgelig stod helt bag FNs arbejde, men at FN i sin daværende form var et forbund af stater, mens Een Verden var for en forbundsstat. Rektor Bertelsen opridsede den storpolitiske udvikling siden krigen og talte om faren for atomvåbens anvendelse i en 3. verdenskrig. For at undgå en atomkrig var det nødvendigt at skabe en verdensregering. Han omtale også ideerne i Emery Reeves bog, *Fredens Anatomi*, der ser en modsætning mellem nationalisme og føderalisme. Kontorchef Brinch talte om, at historien har vist, at man kan undgå krig ved at man slutter sig sammen i større og større enheder, atter inspireret af *Fredens Anatomi*, kan vi gå ud fra. Hun opregnede mål og midler for et verdensparlament og foreningen krav om ændring af FN.²⁸

Den nye formand, Brandt Rehberg (1895-1989), var professor i dyrefysiologi på Københavns Universitet 1945-65, og forblev formand for Een Verden frem til 1954.²⁹

Billede 3.2: Frimærke med Piet Hein

Kilde: Internet, frimaerker.ptt-museum.dk

²⁸ "Europas forenede Stater og FN kun stationer paa vejen mod verdensregeringen", *Fyns Tidende*. 25. oktober 1948; "Professor Brandt Rehberg Formand for 'Een Verden'", *Fyens Stiftstidende*. 25. oktober 1948; og "En forbundsstat i stedet for FN's statsforbund, en forenet verden i stedet for et forenet Europa", *Fyns Venstreblad*, 26. oktober 1948.

²⁹ Politikens redaktion udgav *Tre Kronikker. Tilegnet professor, dr. P. Brandt Rehberg på 70 års fødselsdagen 28.-29 marts 1965* som et lille skrift. Det handlede mest om Rehbergs bidrag til forskningen og dansk forskningspolitik; desværre var der ikke en kronik om hans bidrag til fredsarbejdet.

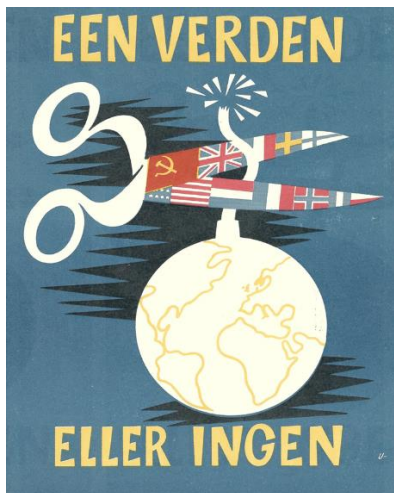
Billede 3.3: Poul Brandt Rehberg; landsformand for Een Verden, 1948-54, og medlem af forretningsudvalget for World Movement for World Federal Government, 1949-53.³⁰

Kilde: Een Verden arkiv.

Landsmødet i 1948 besluttede desuden, at alle medlemmer under 25 år danner Een Verdens Ungdomsafdeling tilsluttet World Student Federalists (WSF). Generalsekretariatet udpegede Erik Somer til 'student secretary.' Vi hører også, at foreningen havde ladet Arne Ungermans plakat fremstille som seglmærke til at anbringe på kuverter og fakturer o.l. Mærket ville blive solgt med henblik på at skabe indtægt.

Billede 3.4: Arne Ungermans Een Verden plakat, 1948

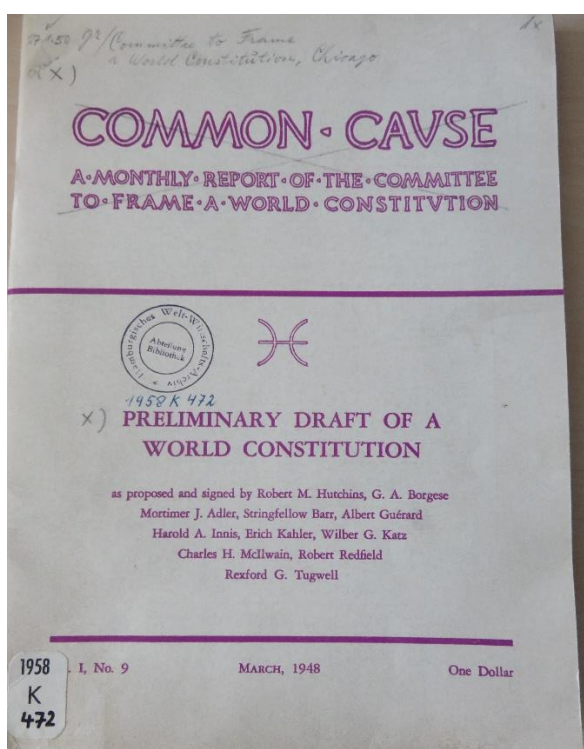

Kilde: Een Verdens arkiv

³⁰ Poul Brandt Rehberg, *Dansk Biografisk Leksikon*. https://biografiskeksikon.lex.dk/Poul_Brandt_Rehberg (Konsultret 14/07/2020). Under besættelsen var Rehberg aktiv i modstandsbevægelsen.

På et møde i Aalborg i november 1948 omtalte Aage Bertelsen et udkast til en verdensforfatning, som han var kommet i besiddelse af. Han sagde, at det var udarbejdet af en gruppe af amerikanske retslærde.³¹ Det må have været *Preliminary Draft of a World Constitution* udarbejdet af The Committee To Frame A World Constitution, hvis formand var Robert M. Hutchins og sekretær var G. A. Borgese. Udkastet blev i 1948 udgivet af The University of Chicago Press, som også udgav tidsskriftet *Common Cause*, hvor gruppen og andre diskuterede udkastet samt andre verdensføderalistiske aktiviteter, og hvor udkastet også blev trykt.³² I 1950 fulgte en svensk oversættelse,³³ men forlaget blev aldrig en del af den danske debat. Som et kuriosum kan det nævnes, at Borgese var gift med Thomas Manns datter Elisabeth. Elisabeth Mann Borgese blev formand for WMWFGs råd, 1949-51.

Billede 3.5: Common Cause udgaven af Preliminary Draft of a World Constitution.

Kilde: Bogudgaven af Chicago udkastet har ikke kunnet fremskaffes, men teksten blev også optrykt i *Common Cause*, Vol. 1, No. 9 (March 1948), der har været lånt gennem det Kgl. Bibliotek.

I slutningen af november 1948 gjorde en ung amerikaner sin entre i danske aviser. Den 26-årige Garry Davis forsøgte at afbryde FN's generalforsamling i Paris ved at råbe "Giv ordet til folket – een Verden!" Franske gendarmere slæbte Davis ud af salen. Men den kendte franske modstandsmand Oberst Robert Sarrasac

³¹ "Den kommende Verdens-Regerings Opbygning: Udkast til Verdensgrundlov blev i Aftes for første gang forelagt offentlig Forsamling", *Aalborg Stiftstidende*. 19. november 1948.

³² Det Kgl. Bibliotek har ikke kopi af udkastet. Interessant nok støder vi ikke på andre referencer til udkastet i aviser eller Een Verden arkivalier.

³³ G.A. Borgese m.fl, *Förslag till en världskonstitution*, Stockholm: Natur och Kultur, 1950

læste så erklæringen med høj røst fra balkonen: "Vi, folket, ønsker den fred, som kun en verdensregering kan give os. De suveræne stater, som De repræsenterer, splitter os og fører til den totale krigs rædsler".³⁴

I Knud Niensens beretning ved årsskiftet bliver flere lokalforeninger nævnt: Aalborg, Esbjerg, Varde, Tinghøj, Galten og St. Heddinge. Vi får en liste over adskillelige møder. Faktisk blev det til "59 møder, offentlige eller i andre foreninger mellem 1. november og 15. december." Særligt blev det store møde i Odd Fellow Palæet nævnt. I den forbindelse blev der udtrykt en særlig tak til professor dr. phil T. Bjerge, overlæge dr. med. Tage Christiansen samt skuespiller ved det Kongelige Teater Ebbe Rode.³⁵ Medlemstallet, der var 2.581 pr. 1. september, nåede 4.160 pr. 16. december 1948. Økonomiske vanskeligheder havde dog ført til midlertidig standsning af bladet.

1949

Det følgende år, 1949, fortsatte med medlemsfremgang i Een Verden. Knud Nielsen fortsatte som generalsekretær og Brandt Rehberg som landsformand. Man arbejdede fortsat med flere mulige fremgangsmåder, herunder var der nok fortsat en vis forrang for tanken om en folkenes verdensforsamling, ofte omtalt som Usborne-planen. Men der var også nogen støtte til tanken om FN-pagtændring. Dertil kom at andre ideer dukkede op, herunder såkaldt mundialisering, en proces hvorved et lokalt samfund erklærede sig som værende en del af verdenssamfundet. Blandt de aktive medlemmer i 1949 finder vi fortsat Thomas Hatt Olsen, Elizabeth Nordentoft, Piet Hein, Ebbe Rode, Knud Nielsen og mange flere.

Ser vi på pressedækningen de første måneder af 1949, så var det klart Brandt Rehberg, Knud Nielsen og Aage Bertelsen, der holdt de fleste foredrag rundt om i landet, men Ebbe Rode, Elisabeth Nordentoft og flere andre bidrog også.

Vi finder i Een Verden arkivalier et par billeder, der er udaterede. Men de må høre hjemme på ca. dette tidspunkt. De bringes her, da de jo er et udtryk for, hvordan foreningen arbejdede (se billede 3.6 og 3.7).

³⁴ Se bl.a. "Raab om Fred og een Verden i FN," *Fyens Stiftstidende*. 20. november 1948; og "Verdensborger Nr. 1 smidt ud af FN!" *Horsens Avis*. 20. november 1948. Efterfølgende var der overvejelser i Een Verden om at invitere Garry Davis til Danmark, bl.a. tilskyndet af verdensbevægelsens præsident Boyd Orr. See "Inviterer man verdensborgeren til København?" *Ekstrabladet*, 10. december 1948. Det blev tilsyneladende ikke til noget.

³⁵ Beretning af Knud Nielsen, i Een Verdens arkiv.

Billede 3.6: Ebbe Rode, Gunnar Mikkelsen og Svend-Åge Hestoft

Kilde: Een Verden Arkiv.

Billede 3.7: Karl Bjarnhof (forfatter), Poul Henningsen (arkitekt, revyforfatter m.m., kendt for PH-lampen), Verner Overø (toldassistent) og Knud Nielsen

Kilde: Een Verdens arkiv.

Angående arbejdsmetoder – approaches – var det som nævnt tidligere, i april 1948 at en ung amerikaner, Garry Davis, havde frasagt sig sit amerikanske statsborgerskab og erklæret sig som verdensborger. Det skete i Paris, hvor han også afbrød et FN-møde, og fik stor presseomtale. Han startede en registrering af verdensborgere og begyndte at udstede verdenspas.³⁶ Der var efterfølgende nogen uenighed både i Een Verden og verdensbevægelsen om, hvordan man skulle forholde sig til Garry Davis og hans bevægelse. Han ville tilsyneladende helst køre sin eget løb.

³⁶ For en detaljeret fortælling herom, se Joseph Preston Baratta, *The Politics of World Federation*, Vol. 2, Westport, CN: Praeger, 2004, pp. 399-419. For Gary Davises egen fortælling, se Garry Davis, *My Country is the World: The Adventure of a World Citizen*. London: Macdonald & Co., 1961.

Mundialiserings-bevægelsen startede i Frankrig i 1949 under ledelse af Robert Sarrazac-Soulage, der også var associeret med verdensborgerbevægelsen. Tanken blev taget op i Danmark, hvor en del mundialiseringer fulgte i 1950 frem til 1952.³⁷

Dannelsen af Atlantpagten i 1949, som Danmark tilsluttede sig, blev også lidt af en udfordring for Een Verden.

Og så var året 1949 året, hvor verdensbevægelsen holdt kongres i Stockholm.

Ved årets udgang opnåede man en særlig form for anerkendelse at komme på forsiden af Blæksprutten.

Billede 3.8: Forsiden af Blæksprutten 1949.

Kilde: Een Verdens Arkiv. Kommentar til forsiden: Chaufføren er Lord Boyd Orr, der blev valgt til præsident for verdensbevægelsen i 1948 i Luxembourg. I 1949 modtog han Nobels fredspris, vel mest som anerkendelse for arbejdet som generaldirektør i FN's fødevarer- og landbrugsorganisation FAO, 1945-48. Inde i bladet hører vi også om Anker Kirkeby fra *Politiken*.

Den 1. januar 1949 holdt generalsekretæren – Knud Nielsen – en nytårstale til en kreds af medlemmer, der efterfølgende blev nedskrevet og udsendt af taler- og skribentgruppen samt aktivgruppen. Heri omtaltes tre internationale begivenheder i 1948: Berlin-blokaden, situationen i Palæstina og ”Hollands overgreb i Indonesien,” alle begivenheder der havde bevist FN's svagheder, og således understøttede argumentet for en verdensregering, i følge Knud Nielsen. Han fortsatte:

”Med denne arv fra året 1948 står vi nu parat til det store fremstød i 1949 – til konsolidering af vore stillinger, inden der blæses til generalangreb i 1950. For verdensbevægelsen må man først og fremmest ønske 2 ting. For det første, at de mange – for mange – føderalistorganisationer må blive samlet på et føderalistisk grundlag med en stærk centralledelse, og for det andet, at bevægelsen må formå mere og mere at overbevise verdens folk og statsmænd om, at dens tanker betyder et virkeligt realistisk syn på tidens politiske krav ud fra tidens forudsætninger og ikke blot et sådant traditionsbundet syn, som sædvanligvis går under navnet realisme.

³⁷ Ordet mundialisering findes ikke i Retskrivningsordbogen. Det bygger på det latinske *mundus* – verden. Se f.eks. ”Hvad er mundialisering?” i *Samvirke*, 1950. <https://classic.samvirke.dk/magasin-artikel/hvad-er-mundialisering> (konsulteret 20/07/2020).

Angående foreningens planer for 1949 nævnte Knud Nielsen, at der var sket en tidobling af medlemstallet i 1948 – fra ca. 400 til mellem 4.000 og 5.000 medlemmer. Man stræbte nu mod 20.000 medlemmer ved udgangen af 1949. Det måtte ske ved et kædeprincip, hvor hvert medlem lovede at skaffe tre nye medlemmer samtidig med at ledelsens arrangementer skaffer to nye medlemmer pr. medlem. Af planlagte aktiviteter nævntes bl.a. en atomudstilling, der skulle vises i både provinsen og København. Desuden omtaltes arbejdet med at sammensætte et præsidium med ”alsidig repræsentation af det danske samfund.”³⁸

Salget af mærkater kom i gang. Pr. 1. marts var der solgt 350.000 stykker til en samlet sum af kr. 17.500, med et netto overskud på mellem 10.000 og 11.000 kr.

En anden ide, der blev arbejdet med in 1949 var oprettelse af en parlamentarisk gruppe. Folketingsmedlem Bue Bjørner arrangerede en middag, hvor Een Verden var repræsenteret af Brandt Rehberg, Knud Nielsen og Ebbe Rode, med en repræsentant for hver af partierne med undtagelse af kommunisterne. Politikerne lovede at søge oprettet en parlamentarisk gruppe.³⁹

I 1949 tilsluttede Danmark sig Atlantpagten. Den 27. februar udsendte Een Verdens landstyreelse en erklæring signeret af landsformand P. Brandt Rehberg (se Tekstboks 3.2)

Tekstboks 3.2: Erklæring om Atlantpagten

I anledning af den diskussion, der i øjeblikket føres om militære pagter af den ene eller anden art, hvorigennem man mener at sikre vort land i tilfælde af krig, ønsker EEN VERDEN at udtale: Selvom vi erkender muligheden af, at pagter i den nuværende situation kan være af værdi, må vi hævde, at pagter af denne art aldrig kan være det endelige mål for dansk udenrigspolitik, men kun kan betragtes som en midlertidig nødhjælp. Danmark kan kun have eet endeligt mål: oprettelse af verdensorden bygget på retsprincipper og ikke på magt. Det er dette mål EEN VERDEN vil søge at nå gennem en omdannelse af F.N. til en effektiv verdensregering med lovgivende, udøvende og dømmende myndighed i de internationale anliggender, medens de enkelte landes suverænitæt over deres indre anliggender bevares. De små nationer kan ved at erklære sig villige til at bøje sig for en sådan verdensregering vise vej og derigennem gøre en betydelig indsats. EEN VERDEN opfordrer derfor den danske befolkning, rigsdag og regering til – uden hensyn til den forskellige opfattelse af den øjeblikkelige situations krav – at slutte op om dette mål og til i overensstemmelse hermed såvel indenfor F.N. som udenfor at arbejde for disse tanker.

P. Brandt Rehberg

Kilde: ”Erklæring”, *Een Verden. Tidsskrift for Foreningen Een Verden*, 2. årg., nr. 2 (marts 1949), p. 1. Udtalelsen fandt vej til en del aviser, f.eks. ”Pagter er ikke endeligt maal: ’Een Verden’ om sin stilling”, *Politiken*. 26. februar 1949.

Erklæringen førte til en del polemik i dagspressen, herunder i *Aarhus Stiftstidende* den 28. februar. Brandt Rehberg svarede herpå i et læserbrev i *Information* d. 7. marts:

Een Verdens internationale medlemmer er antagelig (sic) i den øjeblikkelige situation for det overvældende flertals vedkommende tilhængere af regionale sikkerhedspagter,

³⁸ Generalsekretærens nytårstale, 4. januar 1949, i Een Verdens arkiv.

³⁹ Meddelelse fra Hans W. Weinberger til hovedstyrelsens medlemmer, 10. marts 1949.

men en del, således mange herhjemme, er modstandere. Men eet er vi alle enige om: at pagter i hvert fald kun er en midlertidig nødhjælp, der giver os et pusterum, i hvilket vi må organisere freden (...) Der skal et positivt konstruktivt arbejde til, og det skal bl.a. fremhæves, at fred bygget på magtbalance før eller senere ender i krig, og at vi derfor må søge yderligere veje til fredens organisering.⁴⁰

Pr. 15 maj var medlemstallet steget til 7.022 medlemmer, og der arbejdedes fortsat på at oprette flere kredse: Silkeborg, Næstved, Gladsaxe/Søborg.⁴¹

Der var delegeretmøde på Aarhus Universitet den 27. marts 1949.⁴² I sin formandsberetning kom Brandt Rehberg ud over organisatoriske spørgsmål også ind på politiske spørgsmål. Han citerede Udenrigsminister Gustav Rasmussen for en udtalelse om Atlantpagten, som ministeren så som en forstærkning af FN: "Pagten er ikke den endelige løsning, men et skridt frem paa vejen til en almindelig kollektiv sikkerhed, og enhver virkelighedstro bestræbelse for at bidrage til fremme af den kollektive sikkerhed, vil have den danske regerings støtte."⁴³ Den udtalelse mente Rehberg, at foreningen kunne bruge i det politiske arbejde, uden dog at sige hvordan. Det var bl.a. vigtigt at få skabt en parlamentarisk gruppe, sagde Rehberg.

Rehberg omtalte også forholdet til fredsforeningerne: "Vi var kommet ind i Dansk Fredsraad som medlem og har deltaget i møderne. Det viste sig nu gang paa gang at vi var nød til at sige nej til en eller anden resolution, som de gerne ville sende ud, med stærk antimilitaristisk tendens." Sådanne protester kunne man ikke støtte fra Een Verdens side. Det endte da også med, at Een Verden meldte sig ud af Dansk Fredsråd.

Under punktet eventuelt fulgte en diskussion om forholdet til verdensborgerbevægelsen. Fabrikant Niels Ulbjerg, Aalborg, talte for, at verdensborgerskab skulle blive "det samlingsmærke, hvorunder vort fremtidige arbejde kommer til at virke." Det appellerer "til menigmands tanke og fantasi, og giver udtryk for hans ønske om at faa lov til at leve i fred." Han nævnte "den næsten eksplosionsagtige tilslutning" til Garry Davis' world citizenship aktion. Han foreslog derfor at Een Verden startede en verdensborgerregistrering. Aage Bertelsen var enig i vigtigheden af verdensborgerbevægelsen. Han havde mødt Garry Davis i Paris og sagde om ham: "Han er en lille beskeden man (sic), han har svært ved at udtrykke sig, der er intet usædvanligt ved ham, men man møder i ham den jævne mands dybe overbevisning om, at nu eller aldrig bør verden forenes i verdensborgerskab." Bertelsen indrømmede dog et organisatorisk problem med den engelske organisation *Crusaders*. Usborne og hans gruppe, ville gerne have Davis med, mens Davis mente, at hans bevægelse burde være overordnet. Bertelsen foreslog derfor nedsættelse af et udvalg til at undersøge spørgsmålet. Man enedes om, at Styrelsen skulle se på problemet.⁴⁴

Blandt offentlige møder i 1949 var der et den 20. maj i København, hvor Brandt Rehberg var blandt talerne. Der var desuden bidrag fra følgende politikere: Poul Hansen, MF (Socialdemokratiet), Landsekretær Arne Skovmand (Venstre), cand.jur. Poul Møller (Konservativ), Kirsten Gloerfeldt-Tarp, MF (Radikal), og Viggo

⁴⁰ Tekster i *Een Verden. Tidsskrift for Foreningen Een Verden*, 2. årg., nr. 2 (marts 1949), pp. 1-2. Se også "Brandt Rehberg om kritikken af 'Een Verden'," *Information*. 7. marts 1949.

⁴¹ Rapport til Styrelsen fra Weinberger, 15. maj 1949.

⁴² Referat over Delegeretmøde I Aarhus Universitet, 27. marts 1949, i Een Verdens arkiv.

⁴³ Den internationale politiks teoretikere skelner mellem kollektiv sikkerhed og kollektivt forsvar. FN er et forsøg på at etablere kollektiv sikkerhed, men NATO et eksempel på kollektivt forsvar. Se f.eks. diskussionen i Inis L. Claude, *Power and International Relations*. New York, NY: Random House, 1962.

⁴⁴ Ibid.

Starcke, MF (Retsstatspartiet). Dertil kom oplæsninger af tre Kgl. skuespillere: Helle Virkner, Albert Luther og Ebbe Rode, med tekster af Nordahl Grieg ("Til Ungdommen"), Tove Ditlevsen ("Uniformerede Ord"), og Piet Hein ("Det dejligste flag" og "Du skal vælge"). Konferencier var Anker Kirkeby.⁴⁵

Ifølge referat fra styrelsesmøde den 20. august ville der blive sent 11 delegerede til kongressen i Stockholm, uden at der blev givet en fuld liste med navne. Men det blev sagt, at Brandt Rehberg, Knud Nielsen, Piet Hein og frue ville vende hjem før afslutningen af kongressen for at være tilsted ved åbningen af en planlagt atomudstilling i København.

Der findes også et udateret referat af kongressen i arkiverne uden navnene på deltagerne og uden indikation af, hvem der har skrevet det. Det nævnes, at verdensbevægelsen fik nye love baseret på forslag fra Elisabeth Mann Borgese. Der var forslag til ændring af navnet, der først blev vedtaget, men efterfølgende ændret til det oprindelige navn. Det bestemtes at Rådet – Council – skulle bestå af 30 medlemmer, med ret til at optage 10 medlemmer ved selvsupplering - cooption. Præsidenten ville ikke blive lønnet. World Student Federalists blev WMWFG's ungdomsafdeling.

Kongressen arbejdede i udvalg, der især fokuserede på de mange forskellige 'approaches', der efterhånden fandtes. Vedrørende disse fandtes arbejdsrapporter, der var udarbejdet under Alexandre Marc's ledelse og overvågning i Paris. Det nævnte danske referat dækker de fleste af disse udvalg, dog ikke Folkenes Verdenskonvent (Peoples' World Convention). Da Henry Osborne, assisteret af Fyke Farmer (USA), rapporterede fra det udvalg til plenarforsamlingen opstod der et dramatisk øjeblik, idet en mindre gruppe fra den nu største amerikanske føderalist organisation, *United World Federalists* (UWF), så problemer med finansiering af projektet samt staten Tennessee's valg af tre repræsentanter til denne Verdensgrundlovgivende forsamling i 1950, i øvrigt en proces iværksat af Fyke Farmer. Man stillede spørgsmål ved det forfatningsmæssige af den pågældende lov.⁴⁶ UWF var blevet dannet i 1947 ved sammenslutning af fem tidligere eksisterende føderalistorganisationer. Første formand var Cord Meyer, der havde skrevet bogen *Peace or Anarchy*.⁴⁷ Organisationen blev en ledende fortalere for FN-pagt ændring. FN skulle tildes reel myndighed til at tage sig af sikkerhedsspørgsmål. UWF ønskede at begrænse verdensmyndigheden til sikkerhedsspørgsmål. Den var således såkaldt minimalistisk.⁴⁸ Men der var også maximalister, der ønskede, at en føderal verdensmyndighed skulle have brede beføjelser. En gruppe universitetsfolk ved University of Chicago under ledelse af professor G.A. Borgese havde udfærdiget det tidligere nævnte, tilsyneladende mere maximalistisk forfatningsudkast i 1948, *Preliminary Draft of a World Constitution*.⁴⁹

Stockholm-kongressen genvalgte Lord Boyd Orr som præsident og Abbé Pierre som formand for forretningsudvalget.

I en rapport til styrelsen den 18. september 1949 vedrørende Stockholm-kongressen havde Knud Nielsen sagt: "Med hensyn til Osborne-planen havde man fjernet sig noget fra tanken, da man anså den for risikabel. Man ville dog ikke helt gå bort fra ideen, men søge at få den over på et mere realistisk grundlag.

⁴⁵ Program I Een Verdens arkiv.

⁴⁶ Se herom Harold S. Bidmead, "World Federalists' Congress, Stockholm, 1949,"

⁴⁷ Boston: Little, Brown, 1947.

⁴⁸ Lawrence S. Wittner, *Rebels against War. The American Peace Movement 1941-1960*. New York and London: Columbia University Press, 1969; og Joseph Preston Baratta, *The Politics of World Federation*. Vol. 1: *United Nations, UN Reform, Atomic Control*. Westport, CN: Praeger, 2004, Ch. 12.

⁴⁹ Den blev genudsendt i 1965 med en introduktion af Elisabeth Mann Borgese, datter af Thomas Mann og G.A. Borgeses enke. See Elisabeth Mann Borgese, *A constitution for the World*. Santa Barbara, CA.: Center for the Study of Democratic Institutions, 1965.

En 'Peoples' Convention' (folkenes grundlovgivende forsamling) ville vise den organiserede folkevilje for dannelse af en verdensregering og bør derfor støttes, uden at vi derfor binder os til tidspunktet for valgets afholdelse (dog før 1955)."⁵⁰

Interessant nok var rapporten om FN-linjen nu ret positiv. I den danske rapport, formentlig skrevet af Knud Nielsen, der havde aflagt rapport om Stockholm på styrelsesmøde den 18. september 1949, henvistes til pagtens artikel 109 om pagtændring. Skulle et forslag blive mødt med veto nævntes muligheden af, at de lande, der var klar til en føderalisering af FN, kunne gøre det under pagtens artikler 51 og 52 om regionalt samarbejde, således danne en slags kærneføderation (se Tekstboks 3.3).

Rapporten var også positiv vedrørende den funktionelle fremgangsmåde. Under indtryk af præsidenten, Lord Boyd Orr, der som nævnt havde været generalsekretær for FAO, foresloges oprettelse af et World Food Board. Ligeledes var der støtte til den parlamentariske fremgangsmåde. Det nævntes i den forbindelse i den danske rapport "...at fru Bjørner, som havde været til stede paa kongressen som dansk delegeret, havde oplyst, at arbejdet med "Een Verden"s rigsdagsgruppe i al stilhed er foregået. Fru Bjørner havde et møde med Patrick Armstrong og fik værdifulde oplysninger om den parlamentariske gruppe i England og lovede at tage arbejdet op herhjemme med fornyet energi." Skønt der var almindelig sympati for verdensborgertanken, var der noget der tydede på, at bevægelsens iværksætter, Garry Davis, var vanskelig at samarbejde med: "Det lykkedes ikke at opnaa nogen forstaaelse med Garry Davis, som stadig ønskede at støtte Peoples' World Convention, men ikke vil gaa ind i World Movement. Der findes imidlertid andre verdensborger-organisationer, og saadanne vil kunne oprettes uafhængige af Garry Davis", siges det i rapporten.

Tekstboks 3.3: Den danske rapport fra Stockholm-kongressen om FN-linjen

Under-komiteen for tilknytning til F.N. har fastslaaet, at dette organ dels udfører et betydeligt og uundværligt arbejde gennem sine underordnede organer og dels er et uundværligt forum for meningsudveksling mellem landene, og som former af den offentlige bevidsthed. Den principielle kritik af F.N.'s manglende myndighed og fejlene i dens struktur fastholdes selvfølgelig. Som metode til ændringen fastslaaes, at man søger at bevæge de rette vedkommende nationer til at foranledige en revisionsforsamling indkaldt efter statutternes art. 109. Hvis en ændring i retning af en verdensregering her kan vedtages, skal den selvfølgelig ratificeres, hvorfor enhver af de store magter i virkeligheden kan nedlægge veto, men selv om dette skulle blive tilfældet, vil en delvis verdensføderation inden for F.N.'s rammer stadig kunne oprettes fuldt lovligt ifølge artiklerne 51 og 52, og vil være af værdi. Som fremgangsmaade paa World Movement's plan opfordres til, at man søger anerkendelse som "non-governmental organisation" hos F.N., at man sørger for at vinde fodfæste inden for F.N. og stadig oplyser om World Movement ideer, at man ko-ordinerer (sic) o.l. forsamlinger, at man indsamler facts af interesse for arbejdet med at omdanne U.N. til en verdensregering og endelig, at man søger kontakt med andre internationale non-governmental organisationer.

Inden for de enkelte landes Een-Verden afdelinger foreslaas det, at man skal søge støtte i denne sag hos medlemmer af nationale og lokale parlamenter og lovgivende forsamlinger etc., samt at man skal søge at faa udvirket, at der vælges saadanne kandidater og udpeges saadanne embedsmænd, som er velvilligt indstillet over for forsøget paa at udvide F.N.s myndighed. Det foreslaas, at man søger samarbejde med F.N.-foreninger. ...

⁵⁰ Referat af styrelsesmødet 18. september 1949.

Kilde: "Til Styrelsens medlemmer m.v.," Een Verden arkiv, 1949.

Stockholm-kongressen genvælgte Lord Boyd Orr til præsident og Miss Monica M. Wingate (UK) til næstformand for Rådet. Danske medlemmer af Rådet blev Brandt Rehberg og Erik Somer. Sidstnævnte var ugen før blevet valgt til formand for ungdomsbevægelsen, World Student Federalists (WSF), på en kongres i Amsterdam.⁵¹ Elisabeth Mann Borgese (USA) valgtes til formand for forretningsudvalget, hvor Abbé Groues-Pierre (Frankrig), blev vicepræsident. Andre medlemmer af forretningsudvalget blev Monica Wingate, Ckifford Dancer (USA), Alexandre Marc, Brandt Rehberg og Henry Usborne.⁵²

Billede 3.9: Thomas Hatt Olsen og Erik Somer

Kilde: forfatterens billedsamling

Hjemme i Danmark førte arbejdet med at sammensætte et Een Verden præsidium også til resultat i 1949, selv om der havde været lidt problemer under vej, da der var nogle, der ikke ville være sammen med andre (Se Tekstboks 3.4).

Tekstboks 3.4: Een Verdens Præsidium, Styrelse og Forretningsudvalg, 1949.

Præsidiet:

Lord Beveridge

Lord John Boyd Orr

Fhv. præsident Holger Andersen

Grosserer Bue Bjørner, M.F.

Socialudvalgsformand Gunnar Clausen; Åhus

Biskop, dr. theol. H. Fuglsang-Damgaard

Landbrugsskoleforstander Helge Drewsen

Maskinarbejder Hakon Dyrge

Højskoleforstander Uffe Grosen

Præsident for Røde Kors, kommandør Kai Hammerich

Rektor v. Københavns universitet, prof. Dr. phil. H.M Hansen

Fhv. rektor v. Århus universitet, prof. Overlæge, dr. med. Cai Holten

Prof., Dr. jur. Stephen Hurwitz

⁵¹ Om WSF's Amsterdam kongres, se Finn Laursen, "Youth and World Federalism: Part three: The rise of functional federalism – WSF 1949-1950," *Contact*. No 5-6, 1970, pp. 84-88.

⁵² Fuld liste i Svend-Åge Hestoft, "Til modtagerne af 'Interne meddelelser'," 24. november 1949.

Dir. Aage E. Jensen
Prof. Jørgen Jørgensen
Redaktør Larsen-Ledet
Biskop M. Lindegaard
HR Sagfører Eiv. Møller
Fabrikant Thorvald Pedersen
Skuespiller ved det Kgl. Teater, Ebbe Rode
Generalmajor C.H. Rye
Skibsreder K.H. Tuxen
Mag. Art. Else Zeuten

Styrelsen:

Formand: prof. Dr. phil. P. Brandt Rehberg
Næstformand: fabrikant Niels Uldbjerg
Kasserer: B. Jespersen
Sekretær: Hans W. Weinberger
Rektor Aage Bertelsen
Civilingeniør Ulrik C. Krabbe
Redaktør Kate Fleron, "Frit Danmark"
Forfatteren Piet Hein
Stud. mag. Thomas Hatt Olsen

Forretningsudvalget:

Prof., dr. phil P. Brandt Rehberg
Grosserer Aulin
Salgschef Arne Rohde
(kontorchef fru Ester Brinch)

Kilde: Svend-Åge Hestoft, "Til modtagerne af 'Interne meddelelser'," 24. november 1949.

Plakat 3.1: En mødeannoncering, 1949

BFU
VERDENS SPEJL

3. Sæson
7. Arrangement

BERLINGSKE FRITIDS-UNDERHOLDNING

ATOMBOMBENS MODVAABEN
Een Verden Bevægelsen

*der arbejder for Fredens Bevarelse gennem
Dannelsen af en Verdensregering,*
vil blive præsenteret gennem B. F. U. ved to Arrangementer

Søndag den 13. November Kl. 16 og Kl. 20
i Foredragssalen, Gl. Mønt 1, 2.

Een Verden vil, at hver Stat bevarer Selvstyre i indre Anliggender, men vil skabe en Verdens-Førbundsstat ved at omdanne U.N. til en Verdensregering, som vil faa den udsvende og dømmende Magt for Jordens fælles Anliggender. Denne Idé kan kun gennemføres, hvis alle Folk gennem deres valgte Politikere gaar ind for Sagen.

Derfor arbejder „Een Verden“ paa at skabe en stærk Folkebevægelse, og dette vil „Een Verden“s Repræsentant, Dr. i Sociologi

HELMUTH GOTTSCHALK
belyse gennem Foredrag og Filmene „Seeds of Destiny“, der handler om Bjørnens Skæbne i det krigshærgede Europa, og Atombombefilmen „One World or None“.

Skuespillerinde ved Det kgl. Teater
HELLE VIRKNER
og Skuespiller ved Det kgl. Teater
EBBE RODE
vil deklamere og læse op om Ideen med Een Verden.

Billetter à 25 Øre som ved B.F.U.'s øvrige Arrangementer.

Kilde: Een Verden arkiv.

Ultimo 1949 sammendrag

I Sekretariatets nytårsrapport af 4. januar 1950, signeret af Knud Nielsen, får vi en del interessante data. Ved årets begyndelse var der 4.353 medlemmer. Ved slutningen var der 10.625, altså 6.272 nye medlemmer. Ved årets begyndelse var der ni lokalafdelinger. Ved slutningen var der 34 lokalafdelinger

I årets løb havde der været afholdt 142 større og mindre møder.

Yderligere, ”Der har i årets løb været afholdt 4 receptioner – nemlig: På Københavns rådhus i overborgmesterens lokaler i anledning af Abbé Pierre’s besøg – på kontoret ved dettes åbning i de nye lokaler, samt endelig på kontoret i anledning af Lord Boyd Orr’s besøg, efter han havde fået Nobelprisen.”⁵³

Rapporten nævner desuden

1. en ungdomskongres på Københavns universitet i Påsken 1949.
2. En prøveafstemning i Silkeborg for og imod en verdensregering, og for og imod deltagelse i afstemning til en folkenes grundlovgivende forsamling, hvor valgdeltagelsen var 34% og deraf ca. 91% ja-stemmer. Der var samlet godt 4.000 ja-stemmer. Silkeborg-afdelingen havde på det tidspunkt ca. 175 medlemmer.
3. En atomudstilling blev i København besøgt af 50.-60.000 mennesker; i Århus af ca. 11.000 og i Odense af ca. 10.000.

⁵³ Sekretariatets nytårsrapport, d. 4. Jan. 1950, i Een Verdens arkiv.

Arbejdet var delvist udført gennem diverse grupper: bladgruppen, ungdomsgruppen, taler- og skribentgruppen, filmgruppen og aktivgruppen. Mange aktive medlemmer udførte gratis arbejde.

Billedbladet havde en 4-sider propagandaserie om Een Verden d. 25. oktober 1949. Generelt set var pressen velvillig over for foreningen; men man begyndte også at høre nogle kritiske røster efterhånden som foreningen voksede og blev mere kendt.

Konkluderende kan vi desuden sige, at ved udgangen af 1949 havde Een Verden og WMWFG tre hoved fremgangsmetoder, *approaches*:

1. En folkenes verdensgrundlovgivende forsamling
2. En ændring af FN's pagt med henblik på at give FN reelle føderale beføjelser
3. En parlamentarisk metode, der gik ud på at finde støtte i landenes parlamenter, som kunne udøve pres på respektive regeringer eller eventuelt selv bidrage med udarbejdelse af en føderal verdensforfatning

Dertil kom en metode, der gik ud på dannelse af regionale føderationer, herunder en europæisk føderation, som, på visse betingelser, kunne bidrage til dannelse af en verdensføderation.

Så blev der også talt om funktionalisme, dvs. skabelse af funktionelle globale institutioner, som FAO og WHO, der kunne bidrage til at løse praktiske verdensproblemer og skabe en følelse af globalt fællesskab.

Dertil kom så verdensborgerbevægelsen, hvorigennem individer kunne udtrykke deres loyalitet over for og tilknytning til verdenssamfundet. Trods nogen støtte internt i Een Verden gik foreningen ikke i gang med at registrere verdensborgere.

Endelig var der mundialiserings bevægelsen, som muliggjorde det for lokale myndigheder, kommuner, eller deres vælgere, at udtrykke deres loyalitet overfor verdenssamfundet og støtte til tanken om en verdensregering. Deraf fulgte der en del i perioden 1950-52.

I de følgende kapitler vil vi følge disse forskellige metoders skæbne i de følgende år. Næste kapitel vil dække de første år af 1950'erne, hvor vi ser en nedgang i støtten for folkenes verdensforsamling, for ikke at sige metodens død, da kun 3 delegerede dukkede op til forsamlingen i Genève i 1950, og en opstigning for FN pagtændringsmetoden i samarbejde med parlamentariker, især britiske, der nu aktivt arbejdede for pagtændringsideen. Dette blev bekræftet på verdenskongressen i Rom i 1951. På den store kongres i København i 1953 konsolideredes denne ændring. Håbet var at 1955, hvor pagtændringsspørgsmålet automatisk ville komme på FN's dagsorden, ville blive beslutningens år – "the Year of Decision," hvilket som bekendt ikke skete.